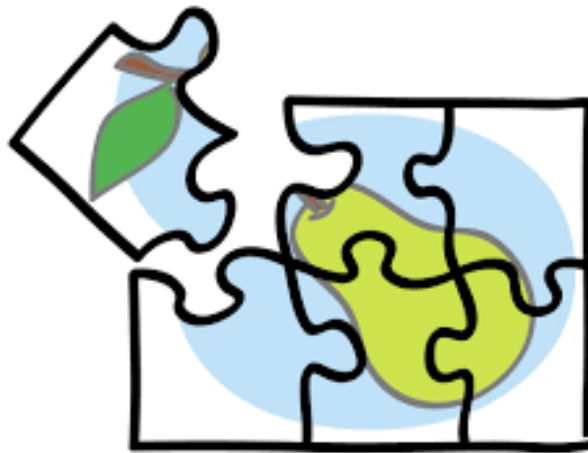

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

השלם החסר

תוכנית לקידום שפה ואוריינות

לכיתות ג-ו

המבוססת על השלמת מילים בטקסט מידעי

(קלוד)

הכדור הפורח

פיתוח התוכנית והובלתה:

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בגיל הרך וביסודי
ד"ר מעין תדמור־טרוינסקי, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות
הפדגוגית, אגף שפות

עריכה מדעית: ד"ר רקפת דנאי, ממונה חומרי למידה מדעי הטבע, המזכירות הפדגוגית
ייעוץ אקדמי ועריכת לשון: ד"ר אנה ענבר, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית
ביסודי, המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

שותפות לכתיבה:

יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית – אגף
שפות
אילנית אברהם, מדריכה ארצית, צוות הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית –
אגף שפות

תמונות

shutterstock.com

תמונת השער: <https://pixabay.com/vectors/jigsaw-puzzle-game-match-puzzle-1297102/>

תשפ"ה 2025

הכדור הפורח

תוכן עניינים

מבוא	3
הטקסט: הכדור הפורח	4
מאפייני הטקסט	4
הצעות לפעילות מטרימה	5
חקר הלשון	5
ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן	5
טקסטים לתלמיד בכתיב מנוקד ובכתיב מלא חסר ניקוד	10

מבוא

לפניכם פעילות מתוך תוכנית ההוראה "השלם החסר" שמטרתה לפתח כישורי הקריאה של התלמידים תוך התמקדות בהבנת הנקרא והעשרת הידע הלשוני. בתוכנית נכללו **טקסטים למטרות מסירת מידע, הסבר ותיאור ולמטרות הנחיה והפעלה**. הטקסטים שנבחרו מעוררי עניין וסקרנות, מרחיבי דעת ועשויים לתרום לחוויית קריאה מהנה ולעידוד קריאה.

תוכנית ההוראה המוצעת מיועדת לתלמידים בכיתות ג-ו שרכשו את הקריאה, אך זקוקים לתוכנית התערבות לצורך קידום הבנת הנקרא. התוכנית מקדמת באופן ישיר את בסיסי הידע והמיומנויות הנחוצות להבנת הנקרא – ידע לשוני וידע עולם, מיומנויות קריאה בדגש על קריאה מנוטרת הבנה. התוכנית מתאימה להוראה בכיתה ולהוראה בקבוצה קטנה. אפשר לקרוא בהרחבה על תוכנית ההוראה "השלם החסר" ב**[מדריך למורה](#)**. במדריך למורה תוכלו למצוא:

- ❖ הסבר על הכלי הדידקטי המבוסס על השלמת מילים בטקסט, על המרכיבים והמאפיינים שלו;
- ❖ מטרות התוכנית והעקרונות העומדים בבסיסה;

❖ מודל הוראה הכולל את מהלכי ההוראה, דגשים ושיקולים דידקטיים ופסיכודגוגיים בתכנון שיעור המבוסס על כלי דידקטי זה.

הטקסט: הכדור הפורח

כדור פורח הוא כלי טיס יוצא דופן המורכב מבלון גדול מלא באוויר חם. לכדור מחובר מכל המשמש לנשיאת נוסעים.

איך הומצא הכדור הפורח?

הבלון הראשון שהיה מסוגל לשאת נוסעים נבנה על-ידי האחים מונגולפייה מצרפת. האחים מונגולפייה היו בנים למשפחה של יצרני נייר. הם הבחינו בתופעה מעניינת – כאשר נייר נשרף במדורה, חלקיקי הנייר השרופים מתעופפים באוויר כלפי מעלה. הם החלו לשחק עם שקיות נייר המרחפות מעל להבות. לאחר מכן הם ניסו בלונים גדולים יותר והפריחו בלונים עם חיות. לבסוף הם הרגישו בטוחים מספיק כדי להטיס בני אדם. שני הנוסעים הראשונים בכדור הפורח הצליחו לטוס במשך כ-25 דקות בגובה של כ-100 מטר מעל פריז. זה היה לפני 240 שנה.

ישנם שני סוגים של כדורים פורחים: כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם וכדורים המופעלים באמצעות גז הליום. אף על פי שאין לכדור הפורח מנוע, ניתן לשלוט על גובה הטיסה על ידי ריקון הכדור מהאוויר החם או מגז ההליום. הוא גם מושפע מעוצמת הרוחות והכיוון שלהן. שיטה זו לא בהכרח מבטיחה הצלחה בהגעה ליעד, לכן היום כדורים פורחים משמשים רק לספורט ולבילוי.

מאפייני הטקסט

- בטקסט 169 מילים, כולל הכותרת.
- הטקסט כולל משפטים מורכבים, וכן מילים במשלב גבוה או מילים שאינן מוכרות בהכרח לילדים (מכל, נשיאת נוסעים, גז הליום, ריקון, עוצמת הרוחות, הגעה ליעד).

- כותרת המשנה היא שאלה חשובה על תוכן הטקסט.
- הטקסט מזמן חשיבה מדעית ומצריך ידע עולם והבנה של מושגי זמן ומרחב.

הצעות לפעילות מטרימה

1. נשאל את הילדים אם הם טסו פעם בכדור פורח או ראו כדור פורח, ונבקש מהם לספר על החוויה.
2. הטרמת ידע: נשאל את הילדים מתי לדעתם המציאו את הכדור הפורח ונשוחח איתם על כך. נתבונן בתמונה המצורפת לטקסט ונשאל את הילדים כיצד לדעתם הכדור הפורח טס באוויר וכיצד אפשר להוריד אותו ארצה.
3. נצפה בסרטון על [טיסה בכדור פורח](#) ונאפשר לילדים לתאר את מה שראו. נשוחח איתם על שלבי ההכנה לטיסה, על מילוי הכדור ועל חוויית הטיסה בכדור הפורח.

חקר הלשון

החקר מתרחש במהלך הקריאה ואחריה.

הצעות להוראה אפשר למצוא ביחידת ההוראה [כדורים ובלונים](#). ביחידה זו מקבץ של שלושה תרגילים להשלמת מילים בטקסט, והם מלווים בהצעות לפעילויות המתמקדות בחקר הלשון.

ניתוח המילים המושמטות בטקסט ושיקולים דידקטיים בהשלמתן

1. **כדור פורח הוא כלי טיס יוצא דופן המורכב מבלון גדול מלא באוויר חם.**
 - המילה המושמטת באה אחרי שם העצם "בלון". סביר כי במקום הזה במשפט יופיע שם תואר המתאר את המילה "בלון". [שיקול תחבירי]
 - נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "בלון", על כן המילה החסרה אמורה להיות ממין זכר ובצורת יחיד [שיקול תחבירי]

- מבחינה סמנטית, כל שם תואר המתאר את הבלון ותואם את התמונה או ידע קודם יכול להתקבל, למשל "גדול", "רחב", "נפוח". [שיקול סמנטי/ידע עולם].

2. איך הומצא הכדור הפורח?

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע ה'. אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- לפני המילה המושמטת מופיע הצירוף "הכדור" (יידוע + שם עצם). המילה החסרה אמורה לתאר את שם העצם "כדור", ועל כן היא אמורה להיות שם תואר. [שיקול תחבירי]
- נדרשת התאמה במין ובמספר לשם העצם "כדור", כלומר המילה החסרה היא ממין זכר ובצורת יחיד [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, אפשר להסתייע בנושא הטקסט, בהקשר הלשוני ובידע עולם. [שיקול של הקשר/ידע עולם].

3. ...חלקיקי הנייר השרופים מתעופפים באוויר כלפי מעלה.

- המילה המושמטת באה אחרי מילת היחס "כלפי" הדורשת בדרך כלל תיאור כיוון מבחינה סמנטית. [שיקול תחבירי-סמנטי]
- המשפט מדבר על חלקיקי נייר שנשרפו ומתעופפים באוויר – זאת תופעה שאנו מכירים מהמציאות. כשמשהו נשרף, נוצרת עלייה של אוויר חם הגורמת לחלקיקים לעלות כלפי מעלה. [ידע עולם]

4. לבסוף הם הרגישו בטוחים מספיק כדי להטיס בני אדם.

- המילה מושמטת באה אחרי הפועל "הרגישו" המצריך לרוב תיאור תחושה או מצב רגשי. [שיקול תחבירי וסמנטי]
- בהמשך המשפט אנו למדים שהתחושה שחשו אפשרה להם להטיס בני אדם. על כן, כל תיאור של תחושת ביטחון או מוכנות – כגון "בטוחים" או "מוכנים" עשוי להתאים להקשר זה. [הקשר לשוני]

5. שני הנוסעים הראשונים בכדור הפורח הצליחו לטוס במשך כ־25 דקות בגובה של כ־100 מטר מעל פריז.

- לפני המילה המושמטת מופיעה תווית היידוע ה־. אנו למדים מכך שהמילה החסרה שייכת לקטגוריה של שמות: שם עצם או שם תואר, הרי תווית היידוע חוברת רק למילים מהקטגוריות האלה. [שיקול תחבירי]
- לפני המילה המושמטת מופיע שם המספר "שני" בצורת הנסמך. המילה החסרה אמורה להיות שם עצם בצורת הרבים. [שיקול תחבירי]
- מבחינה סמנטית, אפשר להסתייע בהקשר הלשוני: במשפט הקודם צוין שהטיסו בני אדם, ולכן אפשר להשלים מילה כללית המציינת בני אדם, כגון "אנשים", או מילה המתאימה יותר להקשר הפעילות, כגון "נוסעים". [שיקול של הקשר/ידע עולם].

6. שני הנוסעים הראשונים בכדור הפורח הצליחו לטוס במשך כ־25 דקות בגובה של כ־100 מטר מעל פריז.

- המילה החסרה מופיעה אחרי מילת היחס "ב־". אחרי מילות יחס יבוא שם עצם, ולכן המילה המושמטת היא שם עצם. [שיקול תחבירי]
- מדובר בתיאור של טיסה בכדור פורח, והביטוי "כ־100 מטר מעל פריז" מתאר גובה מעל פני הקרקע, שכן המילה "מעל" מציינת מיקום אנכי ביחס לעיר – כלומר, בגובה מסוים מעליה. [שיקול של הקשר]

7. זה היה לפני 240 שנה.

- לפני המילה המושמטת מופיע המספר 240. מכיוון שבדרך כלל מספרים סופרים שמות עצם, המילה החסרה אמורה להיות שם עצם. מכיוון שהמספר עולה על 10, שם העצם יכול להופיע הן בצורת הרבים הן בצורת היחיד. [שיקול תחבירי]
- המילה החסרה אמורה לציין יחידת זמן, שכן המשפט מופיע בטקסט המתאר את ההיסטוריה של הכדור הפורח. הפועל "היה" ומילת היחס "לפני" גם הם מצביעים על כך שמדובר ביחידת זמן שבו התרחש האירוע. [שיקול הקשרי וסמנטי]

- הגיוני שמדובר ב-"שנים" ולא ימים או חודשים – כי הכוונה לאירוע היסטורי. [שיקול של הקשר/הגיון].

- אפשר להיעזר גם בידע עולם או בידע שנלמד באמצעות פעילויות ההטרמה המוצעות למעלה. [שיקול של ידע עולם]

8. ישנם שני סוגים של **כדורים** פורחים: כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם וכדורים

המופעלים באמצעות גז הליום.

- המילה החסרה מופיעה אחרי מילת היחס "של". אחרי מילות יחס יבוא שם עצם, ולכן המילה המושמטת היא שם עצם. [שיקול תחבירי]

- אחרי המילה המושמטת מופיע שם התואר "פורחים". מכיוון שנדרשת התאמה במין ובמספר בין שם העצם לשם התואר המתאר אותו, המילה המושמטת היא ממין זכר ובצורת רבים [שיקול תחבירי]

- בחלק הראשון של המשפט מצוין שיש שני סוגים של דבר מה. לאחר מכן יש נקודתיים המלמדות שבחלק השני של המשפט יש פירוט – במקרה הזה של שני הסוגים. מכיוון שבחלק השני של המשפטים מפורטים שני סוגים של כדורים (1). כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם; 2. כדורים המופעלים באמצעות גז הליום) – המילה החסרה היא **כדורים**. [שיקול תחבירי]

9. ישנם שני סוגים של **כדורים** פורחים: כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם וכדורים

המופעלים באמצעות גז הליום.

- מדובר במשפט שיש בו פירוט של שני סוגים של כדורים פורחים. כדי להשלים את המילה החסרה על התלמידים לזהות את ההקבלה התחבירית המופיעה אחרי הנקודתיים:

כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם

כדורים המופעלים באמצעות גז הליום

מדובר בשני סוגים הנבדלים בחומר ההפעלה שלהם. מכיוון שיש לשני החלקים מבנה זהה, המילה החסרה היא **מופעלים** – במקביל לחלק הראשון של הפירוט.

10. שיטה זו לא בהכרח מבטיחה הצלחה בהגעה ליעד, לכן היום כדורים פורחים **משמשים**

רק לספורט ולבילוי.

- הנושא של המשפט הוא "כדורים פורחים", ולכן המילה המושמטת אמורה להתאים לו בגוף ובמספר – היא צריכה לבוא בצורות רבים. [שיקול תחבירי]
- בחלק הראשון של המשפט נשלל הייעוד של הכדורים הפורחים (או שיטתם) כאמצעי להגיע ליעד מסוים; בחלק השני של המשפט מתואר ייעודם של הכדורים הפורחים היום. על כך מלמד תואר הפועל "היום" בתחילת החלק השני של המשפט וכן פירוט של שני ייעודים – ספורט ובילוי אשר שניהם פותחים במילת היחס "ל-" שאחת המשמעויות שלה היא ציון היחס של תכלית. המילה החסרה אמורה לציין יחס של ייעוד או תכלית, למשל **משמשים** או **מיועדים**. [שיקול תחבירי וסמנטי]

הפדור הפורח

פדור פורח הוא כלי טיס יוצא דופן המרכב מבלון _____ מלא באויר חם. לפדור מחבר
מכל המשמש לנשיאת נוסעים.

איך המצא הפדור ה _____ ?

הבלון הראשון שהיה מסגל לשאת נוסעים נבנה על ידי האחים מונגולפיה מצרפת.
האחים מונגולפיה היו בנים למשפחה של יצרני נייר. הם הבחינו בתופעה מעניינת
– באשר נייר נשרף במדורה, חלקיקי הנייר השורפים מתעופפים באויר כלפי
הם החלו לשחק עם שקיות נייר המרחפות מעל להבות. לאחר מכן הם נסו בלונים גדולים
יותר והפריחו בלונים עם חיות. לבסוף הם הרגישו _____ מספיק כדי להטיס בני
אדם. שני ה _____ הראשונים בפדור הפורח הצליחו לטוס במשך כ-25 דקות
ב _____ של כ-100 מטר מעל פריז. זה היה לפני 240 _____.

ישנם שני סוגים של _____ פורחים: פדורים
המפעלים באמצעות אויר חם וכדורים ה _____ באמצעות
גז הליום. אף על פי שאין לפדור הפורח מנוע, נתן לשלט על
גבה הטיסה על ידי רקון הפדור מהאויר החם או מגז ההליום.
הוא גם משפע מעצמת הרוחות והכוחן שלהן. שיטה זו לא
בהכרח מבטיחה הצלחה בהגעה ליעד, לכן היום פדורים
פורחים _____ רק לספורט ולבילוי.

הכדור הפורח

כדור פורח הוא כלי טיס יוצא דופן המורכב מבלון _____ מלא באוויר חם. לכדור מחובר מכל המשמש לנשיאת נוסעים.

איך הומצא הכדור ה _____ ?

הבלון הראשון שהיה מסוגל לשאת נוסעים נבנה על ידי האחים מונגולפייה מצרפת. האחים מונגולפייה היו בנים למשפחה של יצרני נייר. הם הבחינו בתופעה מעניינת – כאשר נייר נשרף במדורה, חלקיקי הנייר השרופים מתעופפים באוויר כלפי _____ . הם החלו לשחק עם שקיות נייר המרחפות מעל להבות. לאחר מכן הם ניסו בלונים גדולים יותר והפריחו בלונים עם חיות. לבסוף הם הרגישו _____ מספיק כדי להטיס בני אדם. שני ה _____ הראשונים בכדור הפורח הצליחו לטוס במשך כ-25 דקות ב _____ של כ-100 מטר מעל פריז. זה היה לפני 240 _____ .

ישנם שני סוגים של _____ פורחים: כדורים המופעלים באמצעות אוויר חם וכדורים ה _____ באמצעות גז הקליום. אף על פי שאין לכדור הפורח מנוע, ניתן לשלוט על גובה הטיסה על ידי ריקון הכדור מהאוויר החם או מגז הקליום. הוא גם מושפע מעוצמת הרוחות והכיוון שלהן. שיטה זו לא בהכרח מבטיחה הצלחה בהגעה ליעד, לכן היום כדורים פורחים _____ רק לספורט ולבילוי.